

Professioneel taalgebruik in het economische beroepenveld. Behoeftanalyse voor (taal)curriculumontwerp in het hoger economisch onderwijs

1. Doel en aanleiding van de studie

In deze presentatie ga ik in op de resultaten van mijn promotieonderzoek en op de betekenis daarvan voor het hoger economisch onderwijs (heo). Met mijn promotieonderzoek heb ik een bijdrage willen leveren aan de professionalisering van het (taal)onderwijs in het hoger economisch onderwijs. Ik heb beargumenteerd dat implementatie van de onderwijsbenadering ‘Taal voor Specifieke Doeleinden’ (TSD) een bijdrage kan leveren aan het hoger economisch onderwijs. TSD-onderwijs is per definitie beroepsgericht, omdat de taaleisen van het

werkveld daarin verwerkt zijn. De implementatie van deze onderwijsvorm laat het taalaanbod van het hbo beter aansluiten op het werkveld.

Concreet was het doel van mijn promotieonderzoek om taalonderwijs te ontwikkelen voor het hoger economisch onderwijs dat is gebaseerd op het professionele taalgebruik zoals dat voorkomt in het economische beroepenveld. Om dat doel te bereiken, heb ik dat taalgebruik geïdentificeerd met behulp van een etnografisch georiënteerde behoefteanalyse. Ik heb twee uitgesproken economische beroepen geselecteerd: ‘de organisatieadviseur’ en ‘de accountant’. De behoefteanalyse gaf inzicht in het professionele taalgebruik van deze economische professionals en in hun objectieve taal- en communicatiebehoeften. Het was de bedoeling om deze objectieve taal- en communicatiebehoeften te beschrijven op een detailniveau dat voldoende is om effectief TSD-onderwijs in het hoger economisch onderwijs te ontwerpen.

TSD-onderwijs wordt volgens Huhta e.a. (2013) ingericht op basis van leerbehoeften (van studenten of professionals) die zich in een bepaalde opleiding of discipline (gaan) bevinden en die gericht zijn op de ontwikkeling van het taalgebruik uit die discipline. Objectieve behoeften zijn feitelijke behoeften die de leerder uiteindelijk moet uitdrukken met taal (Brindley 1989).

De aanleiding voor mijn studie was tweeledig. Ten eerste omdat er beleidsnota's zijn die aansturen op de concretisering van mondelinge, schriftelijke en adviesvaardigheden voor opleidingen in het hoger economisch onderwijs (hbo-standaard). Ten tweede omdat docenten en professionals in de economische beroepspraktijk van mening zijn dat zowel de academische als de professionele taalvaardigheid van hbo-studenten onder de maat is.

2. Theorie: Taal voor Specifieke Doeleinden en behoefteanalyse

In het onderzoek is gebruikgemaakt van theorieën die Taal voor Specifieke Doeleinden en de behoefteanalyse uitleggen. Taal voor Specifieke Doeleinden verwijst naar de beschrijving van talige varianten die voorkomen in beroepsomgevingen met als doel om deze aan (toekomstige) professionals bij te brengen. Kenmerkend voor TSD-onderwijs is dat de inhoud, het lesmateriaal, de didactiek en de toetsing zijn afgestemd op een afgebakende leerdersgroep met specifieke taalbehoeften. TSD is dynamisch en kent wereldwijd veel interpretaties, waarbij het zwaartepunt kan liggen op het onderzoek naar taal en taalvariatie of juist op pedagogiek en didactiek (Robinson 1991).

De behoefteanalyse vormt de hoeksteen van TSD, omdat deze leidt tot gericht taalonderwijs dat correspondeert met de specifieke behoeften van de leerders en met het beroep waarvoor wordt opgeleid (Dudley-Evans & St John 1998; Huhta e.a. 2013). Het doel van mijn behoefteanalyse was niet alleen om professioneel taalgebruik te

beschrijven, maar ook om, ten behoeve van authentiek taalonderwijs, te begrijpen waarom dat taalgebruik zich in een bepaalde context op een bepaalde manier manifesteert. Om deze doelstelling te bereiken, werd in deze studie de holistische behoefteanalyse gebruikt, omdat daarin de taal-contextrelatie centraal staat (Huhta e.a. 2013).

3. Belangrijkste resultaten en conclusies

Het uitgangspunt van de holistische behoefteanalyse was om de aard en de doelen van de taal- en communicatieactiviteiten (zoals die geproduceerd worden door de organisatieadviseurs en de accountants) te verduidelijken, via een verkenning van de context waarin deze voorkomen (Swales 1998). Er zijn in het proefschrift overeenkomsten en verschillen tussen de taal- en communicatieactiviteiten van de organisatieadviseurs en de accountants aangetoond. Op basis van de overeenkomsten kan een breed standaardcurriculum worden ontwikkeld met een talige basis voor alle opleidingen in het hoger economisch onderwijs; op basis van de verschillen kan juist een smal talig curriculum worden ontwikkeld dat aansluit op het specifieke beroep van 'organisatieadviseur' of 'accountant'.

De overeenkomsten tussen de organisatieadviseurs en de accountants leren het onderwijs dat het accent in een talige propedeuse voor studenten 'Organisatieadvies' en 'Accountancy' op taalregisterhantering in woord en geschrift moet liggen, dat gericht is op het aanspreken van (hiërarchisch) sociale verhoudingen en de opbouw van klantrelaties. Daarbij is aandacht voor het ontwikkelen van een objectief-kritische grondhouding van belang. Ook dient de focus te liggen op de structurering van (basis) academische teksten. Het is tevens van belang dat tijdens de lessen samen aan teksten wordt gewerkt en dat er onderlinge tekstuele feedback wordt gegeven. Verder is het in het talige basisjaar belangrijk dat de vijf taalvaardigheden geïntegreerd worden aangeboden. Een onderscheid tussen bijvoorbeeld 'schriftelijke taalvaardigheid' en 'mondelinge taalvaardigheid' is in het licht van voorbereidend arbeidsgerelateerd taalonderwijs niet wenselijk, omdat de taalvaardigheden in het arbeidsveld altijd geïntegreerd voorkomen.

Mijn studie heeft laten zien dat de focus in het economische werkveld niet ligt op 'spelling', 'grammatica' en 'het houden van klassieke presentaties'. Taalnormen voor geschreven teksten hebben eerder betrekking op 'structuur' en 'doelgroepsgerichtheid'. Resultaten uit een veranderopdracht of een financiële controle worden in de praktijk eerder gedeeld in interactieve gespreksvormen waarbij de betrokkenen direct een reactie kunnen geven, en minder in klassieke presentaties waarbij het publiek slechts toehoort. Voor het onderwijs is het van belang dat de focus gelegd wordt op pragmatische taalnormen en op de ontwikkeling van interacties. De aandacht dient in de onderwijsprogramma's niet uit te gaan naar 'spelling', 'grammatica' of 'klassieke presentaties'.

Het zou mooi zijn als de accenten in het talige, beroepsspecifieke curriculum voor Organisatieadvies liggen op de intensivering van de klantrelaties in het kader van specialisatie en op langdurige betrokkenheid bij een veranderopdracht. Ook roldifferentiaties en het effect daarvan op taal en communicatie verdienen aandacht. Daarnaast is het nuttig dat de onderwijsfocus ligt op verschillende organisatietaal, op de bijbehorende taalregisters alsook op het bestaan van orale (informele) communicatieculturen met een sterke focus op gespreksvoering.

Als het gaat om schrijven is belangrijk dat de nadruk ligt op schriftelijke beroepsproducten in het licht van opdrachttaanovaarding, -afbakening, -monitoring en -evaluatie en op het schrijven van e-mails en teksten op digitale communicatieplatformen.

Het zou mooi zijn als de accenten in het talige, beroepsspecifieke curriculum voor Accountancy liggen op 'professionele waarden' en op 'een formele beroeps cultuur'. Daarbij is het voor Accountancy nuttig dat aandacht wordt besteed aan taalregisterhantering in het licht van het integriteitsdebat en dat een focus ligt op transparante communicatie met de klant (zo ook op het vertalen van vaktermen voor de klant). De onderwijsfocus zou ook gerelateerd moeten zijn aan schriftelijke borging van de gespreksinhoud en de (tussentijdse) financiële gegevens, aan schriftelijke beroepsproducten die gelieerd zijn aan financiële controles en aan het schrijven van e-mails en teksten op digitale communicatieplatformen. In tegenstelling tot Organisatieadvies is het beroepskader voor Accountancy sterk normerend, wat een effect heeft op de taal en communicatie van de accountants. Eerlijke communicatie met de klant is, in het licht van de beroepsontwikkelingen, een belangrijk thema binnen Accountancy. Het is belangrijk dat studenten Accountancy in het taalprogramma worden gewezen op de sterke uitwerking van de professionele waarden op hun taal- en communicatieactiviteiten. Juist vanwege het formele werkkader, de bijbehorende (veelal externe) formele communicatie en de informele (interne) communicatie, is het voor deze studenten van belang dat zij leren omgaan met formele en informele taalregisters in relatie tot klanten of collega's.

Referenties

- Brindley, G. (1989). 'The role of needs analysis in adult ESL programme design'. In: R.K. Johnson (red.). *The second language curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 63-78.
- Dudley-Evans, T. & M.J. St John (1998). *Developments in English for specific purposes: A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huhta, M., K. Vogt, E. Johnson & H. Tulkki (2013). *Needs analysis for ESP course design: A holistic approach to ESP*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robinson, P. (1991). *ESP Today: A practitioner's guide*. New York: Prentice Hall International.

3. Hoger onderwijs

Swales, J. (1998). *Other floors, other voices: A textography of a small university building*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.